

УДК 378.147.091-027.22]:37.018.43
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-77-81

КОЛОСКОВА Жанна Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри музичного мистецтва та методики музичного
виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4880-1443>
e-mail: zhkoloskova@ukr.net

НАЗАРЕНКО Марина Павлівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання
Цentrальноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/000-0002-4079-4079>
e-mail: marunakondratyuk67@gmail.com

ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РЕАЛІЯХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Педагогічна практика є невід'ємною складовою і оптимальною формою підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти, оскільки вона поєднує теоретичне навчання студентів з їхньою практичною діяльністю у закладах середньої освіти та забезпечує удосконалення фахових компетенцій студентів у квазіпрофесійній діяльності. Запровадження карантину як наслідку пандемії від коронавірусу COVID-19 спричинило перехід українських закладів середньої та вищої освіти до дистанційної форми навчання, що стало серйозним викликом як для учнів та студентства, так і для викладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів займалися провідні науковці, серед яких О. Абдулліна, А. Алексюк, О. Будник, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Ніколіна, В. Радул, А. Растрігіна, В. Сластьонін та інші. Реалізація Концепції «Нова українська школа» та запровадження дистанційної форми навчання як наслідок пандемії в Україні актуалізують необхідність модернізації фахової підготовки вчителів у закладах вищої освіти, переосмислення педагогічних технологій й добору саме тих, які будуть найбільш доцільними в цих умовах. Особливо гостро ця проблема постала для студентів в період виробничої практики, проходження якої потребувало не тільки наявності власне фахових компетенцій, а й комп'ютерного обладнання та цифрової обізнаності. Ця проблема знайшла відображення лише у поодиноких публікаціях (О. Семенов) та потребує подальшого висвітлення.

Мета статті – дослідити характер змін, які відбулися в змісті виробничої педагогічної практики в школі під час її дистанційного проходження майбутніми вчителями, та проаналізувати необхідні зміни у змісті професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням педагогічної практики є вирішення протиріч, які виникають у процесі переходу студента в нову якість – учителя. Період практики є тим необхідним містком між навчанням та самостійною апробацією знань, що сприяє адаптації до практичної педагогічної діяльності в умовах закладів загальної середньої освіти та дозволить застосовувати набуті фахові та психолого-педагогічні знання, вміння та способи дій у власній практичній діяльності, а також розвинути навички організації навчальної та виховної роботи у шкільному колективі, ознайомитися з методичним досвідом та системою роботи вчителів. На думку А. Мандаєвої, педагогічна практика як форма «надання» соціально-професійного середовища для студентів сприяє переведенню суспільно-педагогічних та професійно-групових цінностей до їх особистісної системи, орієнтація на які визначає рівень розвитку фахівця та ефективність його діяльності [3, с. 922]. Основними умовами функціонування педагогічної практики як засобу підготовки майбутнього вчителя до інноваційно педагогічної діяльності є підвищення професійної компетентності майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки, формування у нього методологічної позиції і концепції «Я – майбутній вчитель-новатор», використання інноваційного навчання. Реалізація зазначених умов у їх єдності та

взаємозв'язку забезпечує формування іноваційного потенціалу майбутнього педагога, визнання студентом самоцінності власної особистості та творче розміння й прийняття особистості дитини та її інтересів, визнання їх як цінності, орієнтація на творчі інтереси як основу творчої діяльності [6, с. 12].

Запровадження дистанційної форми навчання в Україні у зв'язку з початком пандемії в березні 2020 р. (Постанова Кабінету Міністрів № 211 від 11 березня 2020 року, згідно якої на всій території країни запроваджувався карантин, а здобувачам освіти було заборонено відвідування закладів освіти всіх рівнів) стало серйозним випробуванням для учасників освітнього процесу, яке засвідчило відсутність готовності української системи освіти до дистанційного навчання. В пошуках розв'язання посталої проблеми Міністерством освіти і науки було зроблено належні висновки: ухвалено Положення з дистанційного навчання, розроблено курси для навчання вчителів дистанційним методикам навчання, створено онлайн-платформу «Всеукраїнська школа онлайн», на якій викладаються відеоуроки для кожного класу відповідно до навчальної програми тощо. Паралельно із державними освітніми ресурсами, які розробляються на допомогу учасникам освітнього процесу, у блогах вчителів на сайтах шкіл, на вебінарах у соціальних мережах та у вільному доступі в інформаційному інтернет-просторі також став з'являтися авторський методичний контент, розроблений вчителями самостійно для дистанційної роботи з учнями.

Зміни у форматі навчання у мережі закладів освіти України відобразилися й на організації виробничої практики майбутніх учителів. Згідно рекомендацій МОН України про організацію поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій, навчальними відділами закладів вищої освіти було розроблено рекомендації щодо організації виробничої практики у дистанційному режимі, що відповідно призвело до оновлення вимог викладачів-методистів і до студента-практиканта [2]. Звісно, у кожному навчальному закладі вони різні. Зокрема, у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (кафедра слов'янської філології та загального мовознавства) до обов'язків практиканта було запроваджено: формування індивідуального плану з урахуванням умов дистанційного навчання, створення старостою у месенджерах (Skype, Viber, WhatsApp, Telegram) групи для обговорення результатів

практичної діяльності із залученням студентів групи, методистів та керівника педагогічної практики; отримання дистанційних консультацій у методистів; підготовка конспектів навчальних та виховних заходів, які надає для перевірки методистам в електронному вигляді; розробка авторських підбірок відео- або текстового контенту; створення відеозаписів занять і навчально-виховних заходів, що проводяться в дистанційній формі або (за вибором керівника практики) підготовка презентації Power Point з фотографіями екрану під час проведення занять і заходів (із зазначенням дати, теми, кількості учасників тощо); формування звітних матеріалів в електронному вигляді та надання на перевірку керівникам практики [5].

У Запорізькому національному університеті (кафедра слов'янської філології) організація виробничої педагогічної практики у дистанційному форматі передбачала декілька можливих варіантів її проходження: 1) робота студентів дистанційно на базі практик на платформах, що використовуються у закладах загальної середньої освіти (зустрічі з вчителями, уроки, збори з адміністрацією школи); 2) розподіл студентів за групами та проведення з ними занять або ролевих ігор (уроків в групах студентів) на платформах організації відеоконференцій (Zoom, Skype, Google Meet тощо) викладачами університету або його структурного підрозділу [8, с. 16].

У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка проходження виробничої практики студентів в умовах дистанційного навчання було пов'язано з роботою практикантів із сайтами закладів середньої освіти міста Кропивницького та блогами вчителів-предметників, а також інформаційними електронними джерелами. Така форма проходження практики була продиктована обмеженням відвідування приміщень шкіл під час пандемії сторонніми особами, відповідно до нових рекомендацій МОН [2]. Згідно методичних рекомендацій щодо проходження виробничої практики, розроблених кафедрою педагогіки дошкільної та початкової освіти, було внесено зміни до форми звітування студентів, згідно яких студенти мали розміщувати всі розроблені матеріали до уроків (пробних та залікових) (наочність, конспекти, відео-та аудіо матеріали, які супроводжують зміст уроку, кросворди, цікаві завдання, власнозняті відео уроків-фрагментів пояснення нового матеріалу тощо) і сам розгорнутий конспект уроку на віртуальній он-лайн дошці Padlet або в GoogleClassroom, які створюватимуть

спеціально для проходження практики. Розміщений студентами матеріал мав повністю відображати зміст уроку, бути цікавим, інтерактивним, відповідати загальнодидактичним принципам й доступний для користування учнями класу, за яким закріплений студент. Також практиканту було рекомендовано розробляти та розмішувати на вказаних платформах тести для учнів з використанням Google-форм або онлайн-ігор (наприклад, LearningApps.org). Посилання на ресурс, де розмішується матеріал, студент мав передавати старості групі, яка уклала список усіх студентів з адресами інтернет-посилань та передавала його на кафедру. При цьому доступ до ресурсів мав бути відкритим для викладачів, які перевірятимуть і слідкуватимуть за ходом виконання завдання, а матеріали практики мали залишатися в доступі постійно, після закінчення практики, як звітна документація [4, с. 2].

Зрозуміло, що іноді дистанційна форма проходження виробничої практики вимагала й змін у змісті завдань. Зокрема, така форма роботи, як самоаналіз проведеного студентом виховного заходу, була змінена на аналіз відеоуроку за певною схемою, посилання на який пропонувалися методистами [7, с. 12].

Також неможливим в умовах дистанційного проходження було і складання практикантом психолого-педагогічної характеристики класу, тому студентам було запропоновано декілька варіантів розв'язання цього завдання: 1) проаналізувати приклади означених характеристик класу учнів відповідного віку, які він знайде у інформаційних електронних джерелах; 2) скористатись для написання означеної характеристики експертною оцінкою класного керівника. Неможливість безпосереднього контакту з учнями та спостереження за їх взаємодією зумовила необхідність відмови від такої форми звітності, як щоденник спостережень [4, с. 4].

Аналіз вимог закладів вищої освіти до практикантів та відгуків самих практикантів надав можливість авторам статті прийти до висновку, що процес дистанційного проходження виробничої практики у школі все ж має бути більше наближений до навчального процесу, щоб майбутні вчителі чітко усвідомлювали алгоритм дій вчителя в умовах дистанційного навчання. Практика має охоплювати не лише письмову підготовку планів-конспектів уроків і виховних заходів та виготовлення цифрових наочностей, передусім, це має бути онлайн-відвідування занять, які проводить учитель, та самостійне проведення занять із фаху. Безумовно, у період повного карантину, коли увесь

навчальний процес проходить дистанційно, доступ до онлайн-відвідування занять на різних платформах відеоконференцій є більш спрощеним, на відміну від дистанційного проходження практики у навчальних закладах, які працюють у звичайному режимі. Це є можливим за умови гарного технічного облаштування закладу середньої освіти, у якому приміщення класу має бути облаштованим як відеокамерою, телевізором (інтерактивною дошкою), комп'ютером (ноутбуком), так і інтернет-зв'язком, що є далеко не у кожній українській школі. Без проведення занять та налагодження комунікативних зв'язків із вчителями, учнями та їх батьками виробнича педагогічна практика втрачає свій статус – «виробнича» – й сприяє поліпшенню суто теоретичних навичок: методично грамотного планування уроку, розробки планів-конспектів, ознайомлення з різними програмами з фахової дисципліни, аналізу навчально-методичної літератури тощо. Разом з тим, в умовах дистанційної виробничої практики актуальною є наявність у студентів розвиненої цифрової компетентності в галузі розробки тестових та творчо-діагностувальних завдань, а також іншого дидактичного матеріалу для учнів. Навіть більше – наразі необхідним є поєднання вміння творчо мислити, знання інформаційно-комунікаційних технологій та навичок розробки цифрових дидактичних ресурсів, що у свою чергу, потребує розробки й запровадження до навчальної програми у ЗВО відповідних дисциплін. Також на думку авторів статті, накопиченню практичних навичок майбутніх учителів сприятиме їхня участь у вебінарах за фаховими дисциплінами, які організуються у месенджерах та соціальних мережах для обміну досвідом вчителів-практиків.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, аналіз джерельної бази надав можливість зробити наступні висновки: дистанційна форма проходження виробничої педагогічної практики потребує:

- вироблення комплексу методичних рекомендацій для студентів-практикантів з урахуванням специфіки спеціальності (зміст практики за модулями, видами діяльності, визначення порядку оформлення та подання звітності, надання зразків оформлення документації);

- визначення месенджерів, у яких відбуватиметься зв'язок з методистами та керівниками практики;

- оволодіння студентом технологіями дистанційного навчання – комплексом освітніх технологій (технології розвивального,

проектного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційними (цифровими) технологіями створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів), що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання;

– організації практики із регулярною взаємодією суб'єктів дистанційного навчання (учнів, учителів, практикантів) під час навчальних занять, консультацій, що проводяться дистанційно, й забезпечуються передачею відео-, аудіо, графічної та текстової інформації в синхронному та асинхронному режимі;

– участі студентів у вебінарах за профілем обраної спеціальності для перейняття досвіду від учителів-практиків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 05 серпня 2020 р. № 1/9-420 «Щодо організації роботи закладів загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році».

2. Лист МОН України №1/9-249 від 14 травня 2020р. «Щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій»

3. Мандаєва А. Е. Педагогическая практика как средство формирования профессиональной направленности студентов педагогических специальностей / А. Е. Мандаева // Молодой ученый. 2016. №28(132). С. 921-923.

4. Методичні рекомендації щодо організації виробничої практики (Педагогічна практика у школі) в дистанційному режимі URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/kafedra-pedahohiky-doshkilnoi-ta-pochatkovoi-osvity/novyny-kafedry/11392-metodychni-rekomendatsii-shchodo-orhanizatsii-vyrobnychoi-praktyky-pedahohichna-praktyka-u-shkoli-v-dystantsiinomu-rezhymi>

5. На допомогу студенту-практиканту URL: <http://slovfil.kpnu.edu.ua/prakt-pidp/>

6. Неводниченко В. С. Педагогическая практика как средство подготовки будущего учителя к инновационной педагогической деятельности: автореф. дис. канд. пед. наук, спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В. С. Неводниченко. Нижний Новгород, 2005. 28 с.

7. Педагогічна практика: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) ОНР Середня освіта (Музичне мистецтво та Художня культура)/Упорядники: Колоскова Ж. В., Назаренко М. П. Кропивницький. 2021. 40 с.

8. Робоча програма. Виробнича педагогічна практика зі спеціальності 035 Філологія. Спеціалізація 035.03 Слов'янські мови та літератури. Освітня програма Російська мова і література. Друга мова (бакалавр). Запоріжжя, 2020–2021/ 19 с.

REFERENCES

1. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Shchodo orhanizatsii roboty zakladiv zahalnoi serednoi osvity u 2020/2021 navchalnomu rotsi»*. [Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine «Regarding the organization of the work of general secondary education institutions in the 2020/2021 academic year»].

2. *Lyst MON Ukrainy «Shchodo orhanizatsii potochnoho, semestrovoho kontroliu ta atestatsii zdobuvachiv osvity iz zastosuvanniam dystantsiinykh tekhnolohii»*. [Letter from the Ministry of Education and Science of Ukraine «Regarding the organization of current, semester control and certification of students with the use of distance technologies»].

3. Mandaeva, A. E. (2016). *Pedahohycheskaia praktyka kak sredstvo formyrovaniya professionalnoi napravlenosti studentov pedahohycheskykh spetsyalnostei*. [Pedagogical practice as a means of forming the professional orientation of students of pedagogical specialties].

4. *Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii vyrobnychoi praktyky. (Pedahohichna praktyka u shkoli) v dystantsiinomu rezhymi*. [Methodical recommendations on the organization of industrial practice (Pedagogical practice at school) in the remote mode].

5. *Na dopomohu studentu-praktykantu*. [To help the student-intern].

6. Nevodnychenko, V. S. (2005). *Pedahohycheskaia praktyka kak sredstvo podhotovky budushcheho uchytelia k ynnovatsyonnoi pedahohycheskoi deiatelnosti*. [Pedagogical practice as a means of preparing a future teacher for innovative pedagogical activity]. Nizhnyi Novhorod.

7. *Pedahohichna praktyka: metodychni rekomendatsii dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity pershoho (bakalavrskoho) rivnia spetsialnosti 014 Serednia osvita (Muzychne mystetstvo) OPR Serednia osvita (Muzychne mystetstvo ta Khudozhnia kultura*. (2021). [Pedagogical practice]. Kropyvnytskyi.

8. *Robocha prohrama (2020-2021). Vyrobnycha pedahohichna praktyka zi spetsialnosti 035 Filolohiia. Spetsializatsiia 035.03 Slovianski movy ta literatury. Osvitnia prohrama Rosiiska mova i literatura. Druha mova (bakalavr)*. [Work program. Industrial pedagogical practice in the specialty 035 Philology. Specialization 035.03 Slavic languages and literatures. Educational program Russian language and literature]. Zaporizhzhia.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОЛОСКОВА Жанна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: виробнича педагогічна практика, цифрові технології навчання, дистанційна освіта.

НАЗАРЕНКО Марина Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: виробнича педагогічна практика, професійна підготовка майбутнього педагога-музиканта.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOLOSKOVA Zhanna Volodymyrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of Music Art and Methods of Music Upbringing at Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional pedagogical practice, digital teaching technologies,

distance education.

NAZARENKO Maryna Pavlivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of Music Art and Methods of Music Upbringing at Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional pedagogical practice, professional training of future pedagogue-musicians.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2021 р.

УДК 378.046.4+004.9

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-81-86

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: svetlanagrozan@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сьогоденних умовах трансформаційних зрушень у всіх сферах української держави професійна підготовка майбутнього фахівця постає провідним чинником її соціального й економічного прогресу. З огляду на визнання в сучасному суспільстві того, що найбільшою його цінністю та основним надбанням є фахівець, спроможний знаходити й засвоювати нові знання, ухвалювати нестандартні рішення, винятково важливим напрямом педагогічної науки визначено пошук засобів і умов підвищення ефективності процесу підготовки у вищих навчальних закладах фахівців усіх профілів, серед яких – майбутні вчителі музичного мистецтва. Підготовку майбутніх фахівців принципово нового формату в руслі реформування вищої освіти України регламентовано Законом України «Про вищу освіту» (2014), Концепцією «Нова українська школа» (2016), Законом України «Про освіту» (2017), Державною Національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року й іншими нормативними документами. У контексті посилення уваги до підготовки майбутніх

фахівців окреслюється особлива актуальність проблеми розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, що охоплює здатність особистості набувати в закладах мистецької освіти знання та вміння, формувати особистісні якості та цінності й зумовлені ними ціннісні орієнтації, потрібні для професійної діяльності відповідно до суспільних вимог. Рівень розвитку професійної компетентності вчителя музичного мистецтва відображає міру його підготовленості до музично-освітньої роботи в загальноосвітньому навчальному закладі, виступає передумовою ефективності педагогічної діяльності, своєрідною ланкою вдосконалення здобутого інтелектуального та практичного досвіду, пошуку ефективних способів підвищення педагогічної майстерності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі із проблеми дослідження освітню компетентність осмислювали здебільшого у працях з проблеми педагогічної діяльності – І. Бех, І. Зязюн, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пехота, С. Сисоева та ін.; частково у роботах, присвячених питанням професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Зокрема, розглядалися сутність педагогічної діяльності вчителя музики – Е. Абдулін, Г. Дідич, В. Орлов, О. Олексюк, А. Козир,